

CONTINUATIO.

Post hunc existit Barnoinus ¹⁰⁰⁰ episcopus (25), cujus vite priorum desidia solo nomine manet memoria.

(an. 940) Deinde dominus Berengarius, Primi ¹⁰⁰⁰ imperatoris consanguineus, vir nobilissimus, factus est hujus civitatis episcopus. Basilicam sanctorum apostolorum Petri et Pauli in qua requiescit corpus sancti Vitoni cum antecessoribus successoribusque suis, in medietate reddidit statum, (an. 952) auxit et ornavit clericosque in ea degentes et multis vilibus in deservientes abiecit, monachosque in virtutibus constituit, quibus abbatem presertim Humbertum, olim ejusdem Ecclesie abbatem, sed tunc temporis divini amoris instinctu Sanctum Aprum Tullo monachum, ipsique ^B a Deo Patrem factum. Quorum victui dedit Scantiam villam cum banno, abbatiamque sancti Amantii in Aquitania cum multis vicariis hujus episcopii. Fuit autem temporibus sancti Ottonis regis Germanie, de quo dictum est quod ad triumphum Ecclesie cepit Ottonem et ad profectum venire. Huic successit successore Otto ad imperium ut floreret seculum. Hic defunctus, nescientibus Romanis a suis est sepultus, et Aquis quiescit sepultus (419). Vixit autem episcopatu isdem ¹⁰¹⁰ bone memorie Berengarius multis diebus, et sepultus est in basilica sancti Petri in sinistra parte chori, super quem posuit altare usque in presens (420). Hujus ego ^C sepulchrum que indutus erat (an. 960) in sepulchro ¹⁰¹¹ a vidi, que postea ab ejus corpore evulsa factis autem referentibus audivi quod ejusdem mortem factus est aridus. Nam quadam die veniente eo ad ecclesiam beate Marię, invenit eum quemdam solo prostratum beate Marię vicariam celebrantem. Hunc percussit pede, ut ¹⁰¹² ret. Mox ille surrexit ¹⁰¹³ et viso eo patienter sequenti nocte lectulo jacentis et in dormientis episcopi cum beata Tecla ¹⁰¹⁴ Virgo Maria: *Percute, inquit, istius percussione ab eadem hora cepit ardere pes et in jam dicto loco monachus factus est.* ¹⁰¹⁵ prefatus episcopus fratribus sancte Marię

A Bellamvillam dedit. Hujus etiam temporibus in predicta beati Vitoni ecclesia revelatum et inventum est corpus sancti Firmini per devotissimam feminam Eugeniam, et, pro tuitione civium suarumque amplificanda opinione virtutum, petitione predicti abbatis Humberti in villam Flaviniacum regalem quondam fiscum honorifice translatum est.

3. Post cujus excessum existit domus Wicfridus episcopus (421), de Bawariorum partibus vir Teutonicus. Iste diligentissime antecessorum suorum acta requirebat, et vitam eorum amplectendo quibus poterat modis imitari cupiebat. Cum autem de eorum virtute et bona opinione multa legeret, et de statu ecclesie istius a quibus ditata fuerat satis exquireret, invenit Paulum episcopum inter alios precipue eam rebus collatis exaltasse et ex inopem divitem fecisse. Erat enim extra muros urbis in honore sancti Saturni ecclesia, ubi corpus ejus conditum, jacebat, supra flumen posita, in qua multa beneficia prestabat per meritum et intercessionem sui confessoris. Nam ex tumba ejus obis revera defluebat, cujus tactu plures infirmi sospites efficiebantur, et ab incolis dicebatur hujus sepulchrum piore eo quod incultum videretur esse. Hanc ergo studiosa, et sicut erat pius voto, in honore tanti presulis magnificare devovit. Quam mox a fundamentis erexit, et Deo volente peregit, et ad petitionem civium, non inamemor sui voti, monachos ibi posuit, qui die noctaque servirent Deo et sancto suo confessori Paulo, et in honore sancti Pauli apostoli majus altare consecravit. Corpus autem sancti Pauli ex sepulchro ¹⁰¹² sublatum v Kalendas Septembris decanter in feretro argenteo reposuit. Ornamentis et signis optimis templum ornavit, et de rebus istius Ecclesie victima monachis preparavit, villarumque suarum meliores ecclesias eis contulit. Wasnaum fiscum optimum stipendiis eorum delegavit et alia multa que potuit attribuit. Tabulam auream ante altare sancte Marię fecit, et ornamentis atque coronis ecclesie faciem ornavit. Fuit autem tempore Ottonis Tertii, qui a cunabulis sumpsit, sceptrum Romanorum et traditus est liberalibus studiis; sub cujus regimine salus fuit mundo (422) et gloria.

VARIE LECTIONES.

superscr. XXVIII et ita seqq. 1. ¹⁰⁰⁰ ottonis 1. ¹⁰¹⁰ i. e. isdem, idem. ¹⁰¹¹ sepulchro superscr. h. cro) 1. ¹⁰¹² surrexit 1. ¹⁰¹³ sepulchro superscr. h. 1.

NOTÆ.

) Cf. diplomata Berengarii ap. Calmet I, p.

) *ad triumphum crescere et post imperium* l. ex rhythmis de obitu Othonis III sumpta ubi tamen uterque versus ad hunc imperatorem spectat.

) Non Otho II, sed Otho III.

(420) Huc Richardi tempore corpus translatum esse narrat Hugo Flav. ap. Labbeum I, p. 163.

(421) Berengario vivo electus jam anno 962 prefuit.

(422) Cf. Rhythmi l. 1: *Vivo Othone tertio salus fuit populo.*

Evolutis autem multis quibus vixit in isto episcopatu annis, quievit in pace ii Kalendas Septembris, et sepultus est in monasterio quod ipse in honore sancti Pauli construxerat, juxta altare in dextra parte. Nec silendum putavi quod ab abbate ejusdem loci audivi. Quadam die de civitate sua causa poscente egrediens dominus episcopus venit in villam fratrum, quæ dicitur Wandersalis (423). Ubi nocte irruente cum detineretur et sui omnes membra sopori dedissent, protinus a comite Sigeberto insecutus est, et, sicut major casus nescientibus ingeritur, a militibus ejus circumsepius capitur. Suis autem ad arma convolantibus, illico nepos ejus Richerus interficitur et episcopus in captivum ducitur. Qui mox excommunicatus ab omnibus episcopis, tandem poenitentia motus, episcopis, misericordiam exposcens primum dolorem corporis tulit, deinde summam pecuniæ ad diem denominatum domino episcopo revadiavit. Ex qua metalli copia templum sanctæ Mariæ ¹⁸¹⁴ præter alia gesta in coronis ornavit ut, si manu primam tangeres, usque ad novissimam omnes moverentur. (an. 982 vel 983) Tali denique pastore sublato evenerunt huic civitati multa adversa et tribulationes in populo. Nam Lotharius, rex Francorum, quoniam erat rex publica minus defensibilis sub præfato principe Romanorum juvene Ottone (an. 984) obsedit civitatem istam (424), sed Deo volente minime cepit; attamen omnia quæ circa urbem erant vastavit. Contra quem cum nostri egressi ad bella venirent ab ejus exercitu superati, plures capti sunt et abducti. Pro quorum liberatione Gobertus quidam, miles potentissimus, claves civitatis regi detulit.

4. Factum est autem post hæc ut Hugo quidam clericus susciperet episcopatum. Hic itaque cum ingressus fuisset civitatem, vocatis ad se ministris, unde viverent, exquisivit. Quibus respondentibus se penitus carere expensis quæ fuerant pontificis, et designantibus exterminationem villarum quarum redditibus vivere solebat, ascenso mox equo reversus est.

5. Quo egresso, susceperunt cives nostri sine regio dono Adalberonem ¹⁸¹⁵ filium Beatricis nobilissimæ ductricis [matris ¹⁸¹⁶ Theoderici ducis]. Qui cum aliquantisper episcopatum tenuisset (425) defuncto Mettense episcopo (an. 984) ad eandem se contulit civitatem, episcopatu isto relicto. Ad quem cum venissent nostri, susceptis eis cum honore baculum reddidit.

6. Huic successit dominus Adalbero, filius comitis Godefridi, qui fuit avus ducis Godefridi qui postea accepta uxore principis Bonifacii factus est marquis Italorum. Hic ¹⁸¹⁷ vero honestus fuit atque humillimus, sed valde infirmus, tantamque corporis sui passus est imbecillitatem ut ipso eodem anno benedictionis suæ Salerniam causa salutis exposceret, nostris secum comitatis. Qui cum ibi moraretur et a medicis curari non posset, reversus est Italiam, ibique ingruente morte, vocatus omnibus suis tradidit abbatiam sancti Germani (426) cuidam Rodulfo, nepoti ¹⁸¹⁸ suo, qui vixit usque ad tempora domni Richardi episcopi plenus dierum; aliaque multa suis distribuens, mortuus est. (an. (427) (991) Cujus corpus, ab Italia delatum a fratre suo comite Frederico, positum est in ecclesia sua in choro sanctæ Mariæ ante gradus, et veneratur ibi summo honore et reverentia usque in præsentem diem. Vixit autem in episcopatu tribus semis annis (428). Horum ergo pontificum nostrorum temporibus, defuncto domino Humberto primo abbate ecclesiæ Sancti Vitoni, gubernata est eadem Ecclesia per annos ferme 60 ¹⁸¹⁹ cum omni honorificentia a viris illustribus et singulari industria pollentibus, Adelmaro, Adelardo, Ermenrico, Rohardo ¹⁸²⁰ Lamberto et Fingenio abbatibus, donec temporibus domni episcopi Heymonis suscepit ipsam Ecclesiam gubernandam, ut post dicemus, dominus et venerabilis Pater Richardus, noviter in ea monachus factus, qui fuit de primoribus Ecclesiæ sanctæ Mariæ Rhemensis canonicus et vir valde religiosus.

7. Ecclesia vero Virdunensis tantis prælibatis pastoribus viduata pastorem a quo vere pascenda foret, et Patrem a quo benigne nutrienda et diligenda esset, tum genere, tum moribus nobilissimum Heymonem, de quo paulo ante diximus, meruit a Theotonica. Qui loco sibi commisso non parum ¹⁸²¹ profuit, cum ecclesiam perbreve magna ex parte ampliaverit, decoraverit, extulerit, cum præbendis fratrum Superiacum et alia plura data vel præstaria acquisierit, cum etiam suæ et successorum suorum mensæ a Heinrico pacifico rege, fideliter obsequendo strenueque se habendo, Jupiliam impetratam addiderit. O quanta viri hujus erga ecclesias sollicitudo, cum ecclesiam beati Joannis Baptistæ mutaverit, mutata ampliaverit, ampliatam Mauro præsulicentissimo consecraverit, cum sanctimonialium congregationem iubi ordinaverit et congregationi necessaria ex rebus majoris ecclesiæ providerit! Diligebat

VARIAE LECTIONES.

¹⁸¹⁴ ita 2 deest l. ¹⁸¹⁵ adalboronem l. ¹⁸¹⁶ m. l. d. superscr. l. habet et etiam Hugo Flav. ¹⁸¹⁷ His l. ¹⁸¹⁸ nepote corr. nepoti. l. ¹⁸¹⁹ LXX corr. LX l. ¹⁸²⁰ roardo superscr. h. l. ¹⁸²¹ parum::: l.

NOTÆ.

(423) Wandresel prope Sivry ad Mosam.

(424) Cf. Richer. III, 101 sqq.

(425) De hac re Vita Adalberonis nihil tradit, ita ut merito dubitari possit, an duo Adalberones Virduni sederint, Cf. Wilmans Jarbucher II, 2, p. 146 sqq.

(426) Montfaucon.

(427) V. Nocr. Fuldense a 991.

(428) Quod minus recte dictum est, cum Adalbero a. 984-991 sedem Virdunensem tenuisse videatur.

iste ecclesias, diligebant et sui; operibus piis instabat, instabant et sui. Nam ejus exemplo ejusque desiderio, Amicus præpositus ecclesiam sanctæ Crucis ædificavit, canonicos duodecim locavit, quibus necessaria ex prædiis suis et ex aliunde acquisitis providit. Ad ultimum petitione episcopi locum illum sancto Mauro subdere non recusavit. Dudo etiam præpositus apud castellum Desluwarth (429) ecclesiam in honore sancti Laurentii constituit, canonicos ordinavit, ordinatis necessaria disposuit magnisque operibus cum magno labore et cum miro decore [castrum illud ¹³²¹] ad effectum usque perduxit. Post hæc a pio pontifice paterne exceptus est aliunde adveniens Pater Ermenfridus, et benigueretentus adjutusque ædificavit ecclesiam sanctæ Mariæ Magdalene, canonicisque ordinatis cum summo laboris ardore necessaria providit; utpote, qui patrimoniis carebat, regibus obsequendo, principibus adhærendo, omnibus se submittendo et cum mira sollicitudine Deum præcipue invocando multa acquisivit. Huic plus contulit vitam quam pecunia, plus pia ¹³²² apud Deum et homines devotio quam aliqua possessio; plus profuit meritum quam prodesse potuisset aliquod patrimonium.

8. Sub eodem tempore venerabilis Pater Ricardus, qui fuit, ut prædiximus, de primoribus Rhenensis Ecclesiæ, vir maxime religionis, sæculo renuntians, Fingenii abbatis hujus ecclesiæ successor factus est (1004). Quam ecclesiam una cum imperatore Henrico Magno in honore beatorum apostolorum Petri et Pauli et sancti Vitoni ædificavit et ad effectum usque perduxit. Vita hujus spectabilis vitam ultorum reddidit spectabilem. Religio hujus non habentibus inculcavit, habentibus augmentavit religionem: imo quidquid iste fuit non tantum sibi subditis, sed et extraneis non mediocriter profuit. Saluti aliorum ut suæ invigilabat, correctioni aliorum ut suæ applaudebat. Si aliquis converteretur, sua erat conversio; si bene operetur, sua erat operatio. Talis vita, talis, inquam, fama complures admonuit vivere in Christo, cum disponeret mori sæculo. Nobiles se reputabant ignobiles, fortes existimabant se debiles, et, ut tantæ vitæ conformarentur, quidquid erant non ¹³²³ esse omnino nitabantur. Hujus exemplo, hujus, inquam, desiderio, progenies ducis Godofridi præcipue abrenuntiavit sæculo. Fredericus etenim, comes venerabilis, huic Patri se filium commendavit, huic domino se servum subdidit; prædiis ecclesiam auxit; cui non solum sua, sed et se ipsum ultro contulit. Et quia se occasio præbuit de comite Frederico, placet, exempli

A gratia, paulo latius conversionem beati Patris replicare, maxime quia multis credimus gratum fore.

9. Hi igitur præclarissimi viri, videlicet venerabilis Pater Ricardus et inelytus comes Fredericus, initium conversionis in hac ecclesia Deo donante pariter disposuerunt habere. Erat tunc ipsa ecclesia rebus inops, ædificiis angusta, parum laudabilis conversatione religiosa, quam non nisi septem Scotti monachi sub abbate suo, tamen magnæ sanctitatis viro, nomine Fingenio (430) incolebant. Ergo cum religionis propositum, ad quod pie ferebat, novella plantatio minime se invenire tristeretur, insedit animo, ut id quod desiderabant Cluniaco apud sanctum Patrem Odilonem ardenti corde perquirerent. Quo cum pervenissent et propositum animi tanto Patri exposuissent, vir sagax et industrius respondit cito, ibi eos habitare non oportere, ubi nulla supererant quæ eorum exemplo corrigerentur, quin potius redirent ad propria ut per eos illis fructificare seges Domino placitura. Qui cum ejus suasionibus deliniti redissent, nec cohabitatores suos ad votum corrigi in dies corde tenus dolerent, iterum migrandi alias consilium habuere (431); sed Deus omnipotens, cujus dispositioni nullus valet contraire, aliter id quam voluerunt ordinavit. Erat namque tunc temporis quædam religiosa femina, in reclusionem vitam solitariam ducens apud ecclesiam beatæ Mariæ, die et nocte orationibus, et jejuniis et vigiliis studiose insistens. Huic nocte ipsa qua consilium migrandi fuerat divinitus imperatum est ut ab ergastulo illo, quo se per plures annos obstruserat, egrederetur et abbati nuntiaret quatenus prædictos viros, quod solum restabat, monachili professione sine mora devinceret ne eos Ecclesia funditus amitteret. Quæ jussis obtemperans, omni mirante populo, egreditur a cellula et visa vel audita abbati nuntiat. Qui illico eos convocans secundum regulæ præceptum stabilitate firmari compulit. Post tres autem menses, forte ¹³²⁴ ultima urgente, Fingenius abbas defunctus est et in ecclesia sancti Felicis extra muros Mettensium civitatis honorabiliter sepultus. Quo sepulto, hic venerabilis Pater Dei ordinatione abbas substituitur. Cujus temporibus quantis ecclesia ista honoribus augmentata sit, quanta religione emicuerit, qualibus ædificiis exereverit, palam cernentibus est. Mathildis Saxonie comitissa non parva erga ¹³²⁵ hunc Patrem et pro Patre erga hunc locum exarsit benevolentia, ornamenta plura contulit, crucibus et tabulis aureis et texta cum filio comite Herimanno altare decoravit, multa et redemptionis et salutis

VARIE LECTIONES.

¹³²¹ c. i. *deleta* l. ¹³²² *superscr.* l. ¹³²³ non erant *corr.* erant non l. ¹³²⁴ *an sorte.* ¹³²⁵ *deest* l.

NOTÆ.

(429) *Dteulewart*: cf. diploma Conradi regis ap. *Mab. Ann.* IV, p. 716.

(430) « Qui abbatiam sancti Felicis extra muros Mediomatricæ urbis conditæ cum ista regebat. » — (*Vita S. Richardi*, c. 4.)

PATROL. CXXII.

(431) « In vicino sancti Pauli monasterio, ubi tunc sub Hervino abbate novella plantatio florere cæperat et in dies fructificare sængebat, habuerunt migrandi consilium. » — (*Vita S. Richardi*, c. 3.)

sue mutua negotia, quibus adhuc honoratur quibusque valde commendatur ecclesie prebuit. Hæc comitissa comiti Godefrido copulata quinque filios ex ipso genuit, videlicet Adelberonem, nostræ civitatis post Wicfridum episcopum, et prædictos Fredericum et Herimannum comites, duos quoque ducatus prosapia pollentes, Godefridum atque Gozelonem. Prædictus Herimannus tradidit beato Nitono Rogeri curtem et Felsicam cum bono quod vocatur Hasluth in comitatu Brabanteno, atque Munau cum dimidio Mosomensi mercato; in Harvia quoque triginta mansos cum familia magna, in Geavia duas ecclesias cum cappella indominicata, et alia multa. Pater vero eorum tradidit Borracum atque Forbacum. Godefridus etiam dux Fontagiam villam ob fratrum suorum memoriam sæpe dicto contulit sancto. Supradictus quoque comes Fredericus, dum adhuc esset in laicali habitu, præbendæ fratrum sanctæ Mariæ omnes centenas eorum potestatum quibus multum inquietabantur, ob remedium anime sue Hierosolymam peregrinus reddidit. Turres lapideas ecclesie beati Vitoni de proprio suo fecit et multa alia bona eidem loco contulit, ubi et cum duobus fratribus suis sepultus requiescit. Lielardus quoque, imperatoris Conradi nepos et consanguineus, Bailodium (432) tradens sub eodem reverendo Patre in eodem loco factus est monachus. Pius autem Pater Ricardus vixit usque ad tempora domni episcopi Ricardi, quem de sacra fonte suscepit, rexitque monasterium per duos et quadraginta annos, vita venerabilis et honestate vite omnibus amabilis. Mirabilis erat in religionis proposito Patris hujus instantia, cui aspirare, cui adhaerere nitebatur omnis Ecclesia. Cujus institutionibus tota gaudet Francia, et dum religionis habet vestigia, triumphat Lothariensis patria. Quid plura? urbi nostræ quanto major vita hujus commoditas, mors ejus fuit, non dicam incommoditas, sed tanto amplior evenit infelicitas. Hujus non tantum in nostra Ecclesia, verum per totam Franciam seu Lotharingiam manet dulcis memoria.

Hi Patres, qui tot bona Ecclesie contulerunt, sub domno Heymone episcopo fuerunt, qui vixit in episcopatu triginta sex annis.

10. (1024) Tam pio presulis successit presul Raimbertus, bona defendere Ecclesie, etsi non posset ampliare, sollicitus ¹⁸²⁶, omnibus suis non parum commodus, religionis et eorum qui sui ordinis erant amicus. Ad ecclesiam sanctissimo Agerico presuli honeste ædificandam ardentissimus. Vix autem desideratum opus inceperat, vix monachos locaverat, vix necessaria providerat, et desiderio sancti sepulcri peregrinationem (1038) est aggressus; in qua mortuus, et in via Bellagrada sepultus, tandem a canonicis suis videlicet Bernero Con-

stantii filio et Bernardo, miro ardore relatus, et a civibus suis desideranter exceptus, sub tempore piissimi episcopi Ricardi et Baldrici abbatis in ecclesia sancti Martini sanctique Agerici a se incepta honorifice est sepultus. Hic sanctæ Mariæ duas cappas optimas et duo ventilabra aliaque honorifica ornamenta cum magna devotione contulit. Vixit autem in episcopatu feliciter quatuordecim ¹⁸²⁷ annis.

11. Dolorem vero totius urbis ex morte tanti presulis mitigavit canonice facta successio venerandi Ricardi pontificis cujus benignitas, cujus, inquam, strenuitas spes erat honorandæ urbis, spes retinendæ religionis, spes conservandi ecclesiastici ordinis. Suscepit ut dux patriam, ut pastor Ecclesiam, providus erga utramque. Attamen singulari pacis sollicitudine suscepit episcopatum tempore Henrici regis, Augusti Conradi filii, onus reputans non honorem, laborem, non quietem, erga sibi commissos singulare studium, non remissionem vel otium. Quod episcopi erat strenue gerebat, pietas ecclesie decorans, interiores vita, merito, moribus, exteriores ornamentis decentibus. In quarum apparatu, in quarum sumptu singulariter æstuabat, quibus etiam omne votum omnemque curam postponebat. Hic autem ecclesie sanctæ Mariæ, cui præerat, cum magno studio contulit cruces duas de auro et lapilibus pretiosis factas, candelabra sex argentea, thuribulum auriarium librarum, quod Henricus, nondum Romani sceptri monarchiam tenens, pro nimio amore quem erga illum habebat honestissimo opere fieri jussit. Tradidit ecclesie beati Vitoni isdem venerabilis pontifex alodium suum, videlicet Haronis curtem (433), et quod habebat ad domnam Mariam pro amore nutritoris sui domni Ricardi abbatis eximii. Prædictus etiam Henricus optimam accerram eidem episcopo cum gemma pretiosa dedit, casulas pontificales duas auro honorifice compositas et alias septem sine auro dedit. Stolas autem auro decoratas, et alias sine auro albasque septem cum amictis aurifrisio (434) paratas isdem episcopus acquisivit. Cappas multas dedit, auro tamen aptavit duas a Raimberto episcopo datas. Pallia multa dedit, dorsalia tamen duodecim optima cum cortina una valde pretiosa contulit. Redemit pallium unum cum aurifrisio quod antea ecclesie fuerat, vexilla duo, calicem unum de onichino, et alium cristallinum quem omnino auro et lapidibus parari fecit. Aliud thuribulum argenteum auro coopertum, duo minora argentea, et tria mantergia, unum aureum et duos urceos cristallinos. Hujus tempore vir religiosus decanus Warmundus cappam unam quam sibi rex dederat huic ecclesie contulit. Hic autem alodium de Wosopha cum omnibus appenditiis suis a quadam vidua nobili Raingarde præstaria sua et magna

VARIE LECTIONES.

¹⁸²⁶ defendere s. t. ¹⁸²⁷ XV. corr. XIV. 1.

(432) *Baileu.*

(433) *Baroncourt.*

NOTÆ.

(434) Opus acu pictum.

pecunia acquisivit, et fratribus sanctæ Mariæ eo A tenore tribuit ut in die Annuntiationis ejusdem Virginis servitium ex eo haberent et eam solemniter celebrarent.

(1044) Fuit enim suis diebus magna dissensio inter Henricum regem et ducem Godofridum, qui cum rege pacem aliter habere non potuit, donec cantanam de Wandelini curte et alia jura quæ tunc temporis potestative in hac civitate tenebat eidem episcopo et ecclesiæ reddidit.

Fuit enim pax et veritas in hoc episcopatu, in diebus ejus intusque et exterius omnes pace fruebantur. O quantum polleret et gauderet civitas, si habuisset hunc continuum pontificem! quantum triumpharet Ecclesia, si meruisset hunc superstitem! Cujus vita non sibi tantum, sed et aliis omnimodo proficiens, quantum amplius contulit gaudium, mors acerbe et infeliciter septimo anno superveniens (1046) tanto ¹⁸²⁸ ampliore molestiam et post mortem venerabilis abbatis Ricardi ipse anno secundum grave adduxit infortunium. Qui venerabilis episcopus quam desideranter mortem sustinuerit testantur omnes qui exsequiis sæpe dicti abbatis interfuerunt. Nam cum extrema infirmitate urgeretur idem venerabilis Pater, domus episcopus quotidie eum visitabat flens et dolens se superstitem relinqui. Tandem ultima die summo mane adveniens, et videns eum jam extremum spiritum trahentem, ejus nutu ad altare sancti Laurentii accessit missam pro ejus resolutione celebraturus. Qua prædicta ad Patrem rediit, et ultimum valefaciens ejus in oscula lacrymando ruit. Tunc, anima tanti amici Deo commendata, ejus corpus per se lavit et de suo proprio eum honorificentissime induit (435). Tertia vero vigiliarum ipsius peracta die, dum post missarum celebrationem in mausoleum eum venerabilis pontifex deponeret, exosculans pectus illius oravit quatenus pro eo intercederet ne per annum ei superstes relinqueretur. Quod eum impetrasse veris indicibus approbatur, dum venerabilis abbas xviii Kalendas Julii migraverit, et ipse venerandus pontifex infra spatium medii anni, vii scilicet Idus Novembris, subsecutus sit. Anima hujus requiescat in pace, et memoria ejus viventibus sit continua et posteris in sæcula sæculorum. Amen.

Obiit autem beatæ Mariæ Ricardus episcopus in ista civitate Virdunensi, et sepultus fuit in sinistra parte majoris ecclesiæ Sanctæ Mariæ juxta chorum, ad cujus pedes erat altare in honore sanctorum Nicolai atque Germani consecratum, in quo ante incendium aliud ipsemet consecraverat in honore sancti Nicolai et omnium confessorum. Isti et omnes sancti intercedant pro peccatis ejus ad Dominum Deum nostrum, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Nunc autem in medio monasterio Sanctæ Mariæ requiescit in Christo pontifex ipse, Ricardus venerabilis, translatus a domno Theoderico, successore ejus feliciter regnante cum episcopo, cum omni veneratione celebriter repetitis exsequiis acsi in ipsa die de hac vita migraverit. Hic supradictus Ricardus ante assecutam episcopatus sui consecrationem, quasi peccatis suis exigentibus, urbi contigisse miserabilem paterne doluit infelicitatem, palatia esse incensa, ædificia antecessorum omnimodo diruta, et quidquid prius ad gloriam hoc redactum in ruinam, quidquid erat in suum et coepiscoporum honorem hoc destinatum in miseram destructionem. Quantum autem doluerit testata est mature satisfacta reedificatio. O quantum providus erga suam salutem, quantum sollicitus erga suorum redemptionem, cum pro anima patris sui comitis Hildradi, qui cognominatus est Hecelinus, viri militaris, viri in sæculo strenui, Theonis curtem cum appenditiis omnibus sancto Petro sanctoque Vitono jure hæreditario tradiderit.

[2, *historiæ fine omisso, addit* : cum etiam sanctæ Mariæ Magdalensæ pro se suisque, pro merito, inquam, Ermenfridi religiosi sacerdotis de Marionis curte partem suam legaliter addiderit, ad hoc quod majorem ejus affectum ostendit a coheredibus suis partium suarum eandem traditionem ¹⁸²⁹ fieri obtinuit. In episcopatu consecratus, vita ¹⁸³⁰ moribus cepit esse religiosior; in sæculo ditior factus, ecclesiis in beneficiorum agmento ¹⁸³⁰ cepit esse commodior. Nam sanctæ Mariæ Magdalensæ dimidiam partem beneficii cum banno apud Ornam, ab antecessoribus suis, a se ipso diu ab Ecclesia possessi, devote contulit. Curtem unam optimi alodii in urbe sitam eidem ecclesiæ addidit, suorumque coheredum assensum et traditionem non minori studio impetravit. Patris hujus religiosi Rambertus antecessor, religiosus erga urbem, erga ecclesiam, ut dictum est, fuit studiosissimus, qui ecclesiam sancti Martini *permodicam diruit, dirutam reedificavit* ¹⁸³¹, reedificando ampliavit,

VARIE LECTIONES.

¹⁸²⁸ : tanto 1. ¹⁸²⁹ traditionum 2. ¹⁸³⁰ sic. ¹⁸³¹ *quæ litteris obliquis excudenda curavi, in codice 2, in loco raso ab alia manu scripta sunt.*

NOTE.

(435) Vita S. Richardi pergit : « Nec eum in crastinum sepeliri passus est, sed post hujus ecclesiæ primas vigiliis, prius apud sanctum Maurum, deinde apud sanctum Paulum ei vigiliis instituit, ipseque omnium vigiliis studiosus interfuit. Tertia demum die, ordinatis omnium ecclesiarum processionibus cum summo honore ad suæ sedis ecclesiam reportavit, et dictis missis exsequisque celebratis, cum jam sepeliendus esset, idem pontifex a parte capitis eum elevavit, et eum multis lacrymis pectus et manus deosculans, et eum digno honore sarcophago recondens, oravit et ob-

testatus est eum, ne ejus superstes per annum maneret. Tanta fuit dolor et devotionis amor viventis circa defunctum, tantus affectus et exauditionis effectus defuncti circa viventem, ut eodem anno, vix emensis quatuor mensibus, idem venerabilis episcopus defunctus fuerit cum maximo dolore totius patriæ. Discessit autem a corpore venerabilis Pater et amantissimus pastor noster, celo plaudente, terra plorante, xviii Kalendas Julii, anno incarnationis Dominicæ 1046, indictione xiv, concurrente 2, epacta 11, et migravit ad Dominum. »

et eam beato Agerico præsuli, ordinatis ibidem monachis, ante expletum opus devote consecravit. Circa autem hanc ecclesiam efferebam tanta fuit hujus diligentia, circa opus exsequendum tanta hujus instantia ut locum ipsum sancto Paulo subditum, monachorum præbendæ destinatum, absolvere, liberum facere non neglegeret nec ¹⁸³² differret. Sed recompensationem dictæ ecclesiæ promiserat se facturum, si spes vitæ longioris protraxisset. Sed mors ejus immature superveniens fefellit animum, interceptit quod habebat desiderium. Quæ res monachos sancti Pauli, cum studio bonum suum recuperandi, tum ¹⁸³³ majori desiderio ipsum locum suo subdendi, movit in causas, in lites, in querimonias; quod ut facilius obtinerent, causam suam ad curiam Romanam deferendo, nulla difficultas, nulla eos removet importunitas. Præsul vero Ricardus, unicus custos pietatis, præcipuus augmentator ecclesiastici honoris, desiderio Ramberti Patris suum communicat desiderium, studio illius suum studium, dum æque et amplius valens beneficium reddidit illis apud suam curtem Jupilia ¹⁸³⁴. Quo dono regis chartis et apostolicis

A privilegiis confirmato, libertate illi loco [scilicet ecclesiæ sancti Agerici ¹⁸³⁵] acquisita, omnem absolvit querimoniam. Id fructus, id honoris loco suo contulit episcopatus spe suarum ovium brevior. Et quid si desideris eorum vita diuturnior, secundum Apostolum Christus erat sibi vivere (*Phil.* 1, 21), secundum eundem episcopatum habere bonum opus desiderasse (*I Tim.* III, 1), non parva operum testatus est executione].

12. Huic successit domnus Theodericus, vir Theutonicus, Ecclesiæ Basileiensis canonicus, cujus temporibus multa adversa passa fuit Ecclesia ista. Secundo enim episcopatus sui anno, civitas Viridunensis combusta est a duce Godefrido et comite Balduino (1047), una cum monasterio beate Dei Genitricis Mariæ. Qua combustione civitas ista magnum dispendium passa est. Hujus temporibus post transitum venerabilis Patris Ricardi abbatis cœnobium istud suscepit regendum domnus Walerannus.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸³² f. neglegeret et differret corr. f. non negl. nec d. 2. ¹⁸³³ tunc 2. ¹⁸³⁴ in Julia 2. ¹⁸³⁵ hæc super scripta sunt 2.

ANNO DOMINI DCCCCXVI.

ROBERTUS

METENSIS EPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA IN ROBERTUM.

(Ex Gallia Christiana, tom. ultimo).

Robertus, qui et Ruodpertus, vel Rupertus, nobili Alamannorum genere ortus, germanus Vidonis comitis titulo decorati in diplomate Arnulphi Cæsaris pro monasterio Mauri monasterii regulæ sancti Benedicti se devinxit in cœnobio sancti Galli. Illic litteras est edoctus a Notkero, scholarum magistro, cui plures inscripsit epistolas in quibus sibi gratulatur de monastica professione; munuscula institutoribus suis petit a parentibus; Burkardum abbatem tunc absentem de revelatione domestici furti certiorum facit. Ob eximias dotes ad infulas episcopales promotus, a Ratbodo metropolitano in cathedrali ecclesia Metensi sancti Stephani consecrationem accepit, 22 Aprilis 883. Ad id vel circiter tempus hymni quatuor in honorem sancti Stephani a Notkero S. Galli monacho ad illum missi sunt. Libellum quemdam Stephanus Leodiensis episcopus fecit ex plurimis divinarum librorum flosculis decerptis, in quo singularum in anno festivitatum opuscula cum collectis et versibus utili commento congegit, ipsumque Roberto legendum transmisit ad comprobandum. Palli ab apostolica sede ei sicut et aliis ex ejus antecessoribus plurimis delatus est honor. Facultatem, an. 884, indict. II, induxit Lodoino abbati Gorziensi permutationem faciendi cum Verdinoso S. Stephani presbytero; clericis S. Arnulphi qui imperatorem Carolum Crassum convenerant, rogantes confirmationem honorum et restitutionem oblatores, litteras principis ejusdem jussu concessit circa annum 886, quo licentiam fecit construendi oratorii in

C Bodonis curte. Interfuit anno 888 concilio Moguntiacensi. Eodem anno una cum Ratbodo Trevirensi alteri concilio provinciali in monasterio sancti Arnulphi 1 Mali celebrato, præfuit.

In sequenti factam Gorziæ confirmavit donationem. Sciscitatus a Stephano papa V num quendam Flavium cui Normanni digitum lævæ manus amputaverant ad ordines posset promoveri, in Flavii gratiam a pontifice accepit responsum circa annum 891. Eodem anno ab Arnulpho rege ad preces Deotmari Saltzburgiensis archiepiscopi archicapellani monasterium sancti Salvatoris ad lacum Chiminascum positum, quod vulgari vocabulo *Owa* tunc dicebatur, olim a superioribus regibus traditum Ecclesiæ Metensi, abstractum est, cujus loco abbatia Luxovii ipsi Ecclesiæ a rege Arnulpho assignata fuit. Ad id tempus mœnia urbis ob Normannorum irruptionem ab illo instaurata fuisse prodit Madaurensis episcopus. Triburiensi concilio prope Moguntiam astitit, anno 895, cum episcopis comprovincialibus, Dadone Virduensi et Ladelmo Tullensi. ejus consecrationi a Ratbodo Trevirensi factæ paulo ante interfuerat. Litteris commendavit ipsi Ladelmo Heldradum clericum, quem ejus propinqui vexabant ob traditas Metensi Ecclesiæ possessiones. Accepit et ipse formatas litteras a Ratbodo Trevirensi, anno 906, 15 Octob. de admittendo in diocesem Metensem presbytero, nomine Gissemaro. Electus est in abbatem a Gorziensibus monachis an. 910. quo memoratur in dono